

## **ВІДОБРАЖЕННЯ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СИСТЕМІ НАЦІОНАЛЬНИХ СТАТИСТИЧНИХ КЛАСИФІКАЦІЙ**

Нинішній стан вітчизняної фінансової системи все більшою мірою вимагає наукового статистичного дослідження з метою її оцінки та визначення перспектив подальшого розвитку і функціонування. Необхідною умовою статистичного вивчення функціонування фінансової системи держави є застосування класифікацій, які забезпечують розподілення сукупностей досліджуваних статистичних одиниць за певними ознаками й характеристиками, користуючись для цього спеціальними методами дослідження функціонування різних сфер та ланок фінансової системи. Оскільки в фінансовій системі відбуваються зміни, пов'язані з глобалізаційними процесами та трансформаціями в фінансово-економічній сфері, то виникає необхідність і потреба періодичного перегляду статистичних класифікацій з метою приведення їх у відповідність до цих змін.

Класифікація є офіційним нормативним документом, що представляє собою систематизований розподіл явищ та об'єктів за певними групами, класами, розрядами на підставі їх збігу або різниці. Основою класифікації є якісна ознака, яка характеризує об'єкт класифікації.

Питання розроблення та впровадження статистичних класифікацій досліджували такі вчені як Л. Богданова, В. Гладкова, Ю. Жуковська, В. Карпов, О. Осауленко, Н. Парфенцева, М. Сидоренко, К. Шишкіна та інші. Дослідження вчених присвячені розгляду принципів побудови міжнародних статистичних класифікацій, проблемам їх гармонізації, питанням впровадження міжнародних статистичних класифікацій в Україні, створення системи національних статистичних класифікацій та їх удосконалення. Разом з тим, питання відображення фінансової діяльності у статистичних класифікаціях розглядаються в незначній кількості публікацій. Актуальним залишається питання розвитку національних класифікацій з урахуванням досвіду європейських країн, що надасть можливість одержання повністю порівнянних даних.

Метою статті є оцінка сучасного стану статистичних класифікацій, визначення місця фінансової сфери у Класифікації видів економічної діяльності України та розробка пропозицій щодо запровадження Номенклатури фінансових послуг.

В Україні систему національних класифікацій розроблено на виконання Постанови Кабінету Міністрів України від 04.05.1993 р. № 326 «Про Концепцію побудови національної статистики України та Державну програму переходу на міжнародну систему обліку та статистики» [1]. На виконання цієї постанови було розроблено та впроваджено першу редакцію Класифікації видів економічної діяльності (ДК 009-96). З метою забезпечення порівнянності статистичних даних для розробки основних національних статистичних класифікацій видів економічної діяльності, продукції, товарів як базові були використані відповідні європейські класифікації.

Основа національних статистичних класифікацій складають Класифікація видів економічної діяльності (КВЕД), Державний класифікатор продукції та послуг (ДКПП), Центральна статистична класифікація продукції за видами економічної діяльності (Центральна статистична класифікація) та Українська класифікація товарів зовнішньоекономічної діяльності (УКТЗЕД). Статистичні класифікації видів економічної діяльності та продукції розроблені з метою вивчення економічних та фінансових аспектів суспільного розвитку. Саме в цих класифікаціях відображаються послуги, що надаються на фінансовому ринку.

Класифікація видів економічної діяльності ґрунтується на методології Статистичної класифікації видів діяльності Європейського Співтовариства НАСЕ. Тому КВЕД не потребує перехідних ключів для отримання інформації міжнародними організаціями на рівні секцій, підсекцій, розділів та класів НАСЕ.

Код виду економічної діяльності є однією з основних ознак стратифікації статистичної сукупності для організації суцільних та вибіркових статистичних спостережень. КВЕД призначений для використання в практичній діяльності органами державного управління, фінансовими та статистичними органами. Для забезпечення можливості порівняння національних статистичних даних з міжнародними у структурі КВЕД введено графу «Код ISIC», тобто це означає, що він гармонізований не лише з НАСЕ, а і з ISIC.

Друга редакція КВЕД (ДК 009:2005) підготовлена з оновленою (2002 р.) редакцією базової Статистичної класифікації видів економічної діяльності Європейського Союзу (НАСЕ Rev. 1.1). Під

час розроблення КВЕД було переглянуто доцільність та методологічну обґрунтованість формування національного рівня КВЕД. В основу перегляду національного рівня класифікації, крім методологічних аспектів, був покладений аналіз даних Єдиного державного реєстру підприємств та організацій України (ЄДРПОУ) щодо кількості об'єктів за видами економічної діяльності, а також практичний досвід складання і впровадження КВЕД. Крім того, до другої редакції КВЕД включено європейську регламентну частину класифікації видів діяльності щодо термінів та визначень, які використовуються в контексті класифікації, правила визначення та зміни основного виду економічної діяльності тощо. Регламентна частина класифікації забезпечує застосування єдиної термінології, типів статистичних одиниць, правил та порядку визначення основного виду діяльності, що є передумовою зіставності й узгодженості національної статистики зі статистикою країн світового співтовариства та сприяє процесу інтеграції України до Європейського Союзу [2].

Фінансова діяльність в КВЕД представлена в секції J, яка складається з трьох розділів (65-67). Розділ 65 «Грошове та фінансове посередництво» охоплює діяльність, пов'язану з отриманням та перерозподілом коштів, крім тих, що призначені для цілей страхування, пенсійного забезпечення або обов'язкового соціального страхування. Цей розділ містить дві групи: 65.1 «Грошове посередництво» та 65.2 «Фінансове посередництво». Грошове посередництво – це діяльність, пов'язана із залученням коштів і отриманням грошової винагороди.

Розділ 66 «Страховання» включає довгострокове та короткострокове покриття страхових ризиків страховими компаніями. Цей розділ містить групу 66.0 «Страховання» та три класи: 66.01 «Страховання життя та накопичення», 66.02 «Недержавне пенсійне забезпечення» і 66.03 «Інші послуги у сфері страхування», тобто послуги зі страхування від нещасних випадків та пожеж, страхування від хвороб, страхування майна, автомобільне, морське, авіаційне страхування та страхування транспортних засобів, страхування на випадок фінансових збитків, страхування відповідальності.

Розділ 67 «Допоміжні послуги у сфері фінансового посередництва та страхування» містить дві групи: 67.1 «Допоміжні послуги у сфері фінансового посередництва» та 67.2 «Допоміжна діяльність у сфері страхування та пенсійного забезпечення». Допоміжні послуги у сфері фінансового посередництва охоплюють діяльність фондових бірж, товарних бірж тощо, здійснення депозитарної діяльності зі зберігання та обслуговування обігу цінних паперів, включаючи ведення реєстрів власників іменних цінних паперів. Допоміжна діяльність у сфері страхування та пенсійного забезпечення включає діяльність, що належить до страхування та пенсійного забезпечення або тісно пов'язана з ними (крім фінансового посередництва): діяльність страхових агентів, діяльність фахівців з оцінювання страхового ризику та збитків.

Основні відмінності щодо відображення фінансової сфери в КВЕД -2005 від КВЕД - 1996) є такими:

1) розділ 65 «Грошове та фінансове посередництво» КВЕД - 2005) має такі скорочення на рівні підкласів (табл. 1).

Таблиця 1

Грошове та фінансове посередництво

КВЕД (ДК 009-96)		КВЕД (ДК 009:2005)	
Код	Назва	Код	Назва
65.12.1	Комерційні банки	65.12.0	Інше грошове посередництво
65.12.9	Інші види грошового посередництва		

2) розділ 67 «Допоміжні послуги у сфері фінансового посередництва та страхування» КВЕД - 2005) має такі скорочення на рівні підкласів (табл. 2).

У зв'язку з розробленням нових редакцій класифікацій видів економічної діяльності (міжнародної ISIC (Rev. 4) та європейської NACE (Rev. 2)) виникла необхідність внесення відповідних змін у національні класифікації. Насамперед це стосується формування єдиної інтерпретації національних і міжнародних класифікацій, а також стандартизації термінів, визначень, пояснень для забезпечення порівнянності статистичних даних. З цією метою була розроблена нова редакція КВЕД.

КВЕД (ДК 009-96)		КВЕД (ДК 009:2005)	
Код	Назва	Код	Назва
67.12.1	Брокерські операції з цінними паперами	67.12.0	Біржові операції з фондовими цінностями
67.12.2	Випуск та реєстрація цінних паперів		
67.12.3	Контроль та регулювання портфеля активів		
67.12.9	Інша діяльність, пов'язана з фондовими біржами		
67.13.1	Посередництво в кредитуванні	67.13.0	Інша допоміжна діяльність у сфері фінансового посередництва
67.13.2	Фінансові консультації		
67.13.3	Діяльність, пов'язана з іноземною валютою		
67.13.4	Пакування кредитних білетів та розмінної монети		
67.13.9	Інші види допоміжної діяльності у сфері фінансів		

Відповідно до пункту 1 Наказу Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики від 11 жовтня 2010 року № 457 «Про затвердження та скасування національних класифікаторів» з 1 січня 2012 року набрав чинності національний класифікатор України ДК 009:2010 «Класифікація видів економічної діяльності» (далі – КВЕД-2010) [3].

Порівняно з попереднім варіантом КВЕД – 2010 має методологічні відмінності, зумовлені відмінностями між редакціями Статистичної класифікації видів економічної діяльності Європейського Союзу, на яких ґрунтується національна класифікація видів економічної діяльності України. Так, сукупність статистичних одиниць спостереження стосовно виду діяльності «Фінансова діяльність» КВЕД – 2005 (секція J, розділи 65 – 67) у КВЕД – 2010) представлена як «Фінансова та страхова діяльність» (секція K, розділи 64 – 66). Порівняння змістовного наповнення секцій K і J КВЕД – 2010 та КВЕД – 2005 відповідно представлено в табл. 3.

Таблица 3

Порівняння структури виду діяльності за КВЕД (ДК 009:2005) «Фінансова діяльність» та за КВЕД (ДК 009:2010) «Фінансова та страхова діяльність» [4, 5]

КВЕД (ДК 009:2005)			КВЕД (ДК 009:2010)		
Секція J «Фінансова діяльність»			Секція K «Фінансова та страхова діяльність»		
Код	Назва		Код	Назва	
1	2		3	4	
65		Грошове та фінансове посередництво	64		Надання фінансових послуг, крім страхування та пенсійного забезпечення
	65.1	Грошове посередництво		64.1	Грошове посередництво
		65.11 Діяльність центрального банку			64.11 Діяльність центрального банку
		65.12 Інше грошове посередництво			64.19 Інші види грошового посередництва
	65.2	Фінансове посередництво		64.2	Діяльність холдингових компаній
		65.21 Фінансовий лізинг			64.20 Діяльність холдингових компаній
		65.22 Надання кредитів			64.3 Трасти, фонди та подібні фінансові суб'єкти
		65.23 Інше фінансове посередництво			64.30 Трасти, фонди та подібні фінансові суб'єкти
				64.9	Надання інших фінансових послуг, крім страхування та пенсійного забезпечення

## УПРАВЛЕНИЕ И БИЗНЕС

					64.91	Фінансовий лізинг
					64.92	Інші види кредитування
					64.99	Надання інших фінансових послуг (крім страхування та пенсійного забезпечення)
66			Страховання	65		Страховання, перестраховання та недержавне пенсійне забезпечення, крім обов'язкового соціального страхування
	66.0		Страховання		65.1	Страховання
		66.01	Страховання життя та накопичення		65.11	Страховання життя
		66.02	Недержавне пенсійне забезпечення		65.12	Інші види страхування, крім страхування життя
		66.03	Інші послуги у сфері страхування			
					65.2	Перестраховання
					65.20	Перестраховання
					65.3	Недержавне пенсійне забезпечення
					65.30	Недержавне пенсійне забезпечення
67			Допоміжні послуги у сфері фінансового посередництва та страхування	66		Допоміжна діяльність у сферах фінансових послуг і страхування
	67.1		Допоміжні послуги у сфері фінансового посередництва		66.1	Допоміжна діяльність у сфері фінансових послуг, крім страхування та пенсійного забезпечення
		67.11	Управління фінансовими ризиками		66.11	Управління фінансовими ризиками
		67.12	Біржові операції з фондовими цінностями		66.12	Посередництво за договорами по цінних паперах або товарах
		67.13	Інша допоміжна діяльність у сфері фінансового посередництва		66.19	Інші допоміжна діяльність у сфері фінансових послуг, крім страхування та пенсійного забезпечення
	67.2		Допоміжна діяльність у сфері страхування та пенсійного забезпечення		66.2	Допоміжна діяльність у сфері страхування та пенсійного забезпечення
		67.20	Допоміжна діяльність у сфері страхування та пенсійного забезпечення		66.21	Оцінювання ризиків та завданої шкоди
					66.22	Діяльність страхових агентів і брокерів
					66.29	Інша допоміжна діяльність у сфері страхування та пенсійного забезпечення
					66.3	Управління фондами
					66.30	Управління фондами

Секція К «Фінансова та страхова діяльність» КВЕД – 2010 включає розділи: 64 «Надання фінансових послуг, крім страхування та пенсійного забезпечення», 65 «Страховання, перестраховання та недержавне пенсійне забезпечення, крім обов'язкового соціального страхування», 66 «Допоміжна діяльність у сферах фінансових послуг і страхування». При цьому розділ 64 «Надання фінансових послуг, крім страхування та пенсійного забезпечення» доповнено групами 64.2 «Діяльність холдингових компаній» та 64.3 «Трасти, фонди та подібні фінансові суб'єкти». У розділі 65 «Страховання, перестраховання та недержавне пенсійне забезпечення, крім обов'язкового соціального

страхування» виокремлено групу 65.2 «Перестраховання». У розділі 66 «Допоміжна діяльність у сферах фінансових послуг і страхування» деталізовано групу 66.2 «Допоміжна діяльність у сфері страхування та пенсійного забезпечення» шляхом виділення класів 66.21 «Оцінювання ризиків та завданої шкоди», 66.22 «Діяльність страхових агентів і брокерів», 66.23 «Інша допоміжна діяльність у сфері страхування та пенсійного забезпечення». Крім того, розділ 66 доповнено групою 66.3 «Управління фондами».

У державній статистиці для відображення діяльності фінансової сфери до 1 січня 2011 року використовувався також Державний класифікатор продукції та послуг ДК 016-97 (далі – ДКПП), затверджений і введений в дію Наказом Держстандарту України від 30.12.97 р. №822. ДКПП гармонізовано з європейською Класифікацією продукції за видами діяльності. Об'єктами класифікації в ДКПП є продукція та послуги, створені за усіма видами економічної діяльності, тому класифікаційні коди ДКПП на рівні «секція – клас» структурно відповідали класифікаційним кодам КВЕД – 2005, але ДКПП мав більш глибоку деталізацію класифікаційних угруповань продукції та послуг.

ДКПП застосовується органами державної статистики як довідковий матеріал, оскільки покладений в його основу принцип відповідності «діяльність – продукція» відображає зміст угруповань видів економічної діяльності за КВЕД – 2005.

У зв'язку з введенням в дію національного класифікатора України «Класифікація видів економічної діяльності» (ДК 009:2010) Державний класифікатор продукції та послуг ДК 016-97 втратив чинність з 31.12.2010 року на підставі Наказу Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики від 11.10.2010 р. № 457.

Особливої уваги потребує Центральна статистична класифікація продукції за видами економічної діяльності (Центральна статистична класифікація). Центральна статистична класифікація складається з Класифікації видів економічної діяльності та Статистичної класифікації продукції (СКП). В основу СКП покладено перелік продукції (товарів та послуг) ДКПП, що цілком відповідає структурі СРА з урахуванням змін 2002 року, тобто до рівня підкатегорії (перші 6 розрядів цифрового класифікаційного коду ДКПП). СКП розроблена як базова статистична класифікація продукції, що може використовуватись у незмінному вигляді або, за потреби, бути основою, на якій створюються галузеві номенклатури продукції (товарів та послуг) з необхідним рівнем деталізації для організації статистичних обстежень у тій чи іншій галузі. Галузеві номенклатури можуть бути більш агрегованими чи більш деталізованими залежно від сфери їх застосування. Більш агреговані номенклатури визначаються точною відповідністю рівням СКП, а більш деталізовані – подрібненням класифікаційних рівнів, що входять до групувань СКП.

Ураховуючи, що у частині методологічних засад та принципів побудови СКП є логічним продовженням КВЕД, Центральна статистична класифікація використовується для визначення видів економічної діяльності та підвищує рівень якості кодування статистичної інформації. Тобто Центральна статистична класифікація розроблена у вигляді зіставлення двох взаємопов'язаних та взаємодоповнюючих класифікацій (КВЕД та СКП), де кожному угрупованню видів економічної діяльності відповідає угруповання продукції, а коди класифікацій, зазвичай, збігаються на рівні секція – клас.

Оскільки в Україні введена нова Класифікація видів економічної діяльності, то це потребувало нової версії Статистичної класифікації продукції (СКП-2011), що була розроблена та затверджена Наказом Держстату України від 23.12.2011 р. № 397.

Центральна статистична класифікація враховує структурні зміни модельних європейських номенклатур – Класифікації видів економічної діяльності (NACE, Rev. 2) та Класифікації продукції за видами економічної діяльності (CRA, Rev. 2), а також містить регламентну частину щодо методологічних основ побудови КВЕД та СКП, коментарі до позицій КВЕД, перехідні ключі від CRA до Класифікації основної продукції (CPC), Гармонізованої системи опису та кодування (HS), Комбінованої номенклатури Європейського Співтовариства (CN).

Основними відмінностями нової СКП-2011 від попередньої версії в аспекті фінансової діяльності є створення нової секції J «Послуги у сферах інформації та телекомунікацій», що поєднує послуги з виробництва й поширення інформації та культурного продукту, та зумовлена цим зміна літери на позначення секції фінансових послуг (вони стали секцією K «Послуги фінансові та страхові»). У секції K «Послуги фінансові та страхові» CRA, Rev. 2 створено два класи, що розширюють традиційну сферу застосування цієї класифікації з позиції економічного виробництва, а

саме: 64.20 «Послуги холдингових компаній» та 64.30 «Послуги трастів, фондів і подібних фінансових суб'єктів».

Стрімкий розвиток фінансової діяльності в Україні спричинив необхідність побудови окремого нормативного документа, що містить систематизований розподіл об'єктів досліджуваної сфери. З метою проведення більш конкретного та всебічного статистичного аналізу діяльності фінансового сектору автором розроблено Номенклатуру фінансових послуг (далі – НФП) з використанням Класифікації видів економічної діяльності КВЕД (ДК 009-2010) та Статистичної класифікації продукції (СКП-2011). Об'єктами НФП є послуги, що створюються в результаті економічної діяльності за видами та включені до секції К «Фінансова та страхова діяльність». Номенклатура містить угруповання, необхідні, перш за все, для потреб органів статистики і по суті є статистичною класифікацією фінансових послуг. Вона може бути використана для збирання, обробки статистичної інформації, а також для обміну нею на міждержавному рівні. Крім того, Номенклатура необхідна для здійснення економіко-статистичного аналізу діяльності фінансового сектору на макроекономічному, регіональному і галузевому рівнях, структурування інформації за видами фінансових послуг та забезпечення контролю за діяльністю фінансових установ.

Номенклатура є систематизованим зведенням найменувань групувань фінансових послуг, кодування яких побудовано на ієрархічній системі класифікації. Використання при розробленні Номенклатури методологічного принципу побудови зазначених вище класифікацій дозволяє об'єднати та гармонізувати в єдиному складовому коді коди різних, але взаємопов'язаних класифікацій – Класифікації видів економічної діяльності (КВЕД, побудованої на базі NACE, Rev. 2 – 4 знаки) і продукції (додається ще 2 знаки, тобто всього 6 знаків, що відповідає коду CPA, Rev.2). У відповідності з цим принципом послуги класифікуються за тим видом діяльності (в рамках одного класу NACE, Rev. 2), який є характерним для надання даного виду послуг. Наступні 7-й, 8-й, 9-й знаки використовуються для подальшої деталізації послуг за класифікаційними ознаками. Угруповання, класифікація послуг в яких завершена на сьомому чи восьмому знаку, доповнена нулями до дев'ятизначного коду.

Таким чином, по-перше, національні статистичні класифікації видів економічної діяльності розроблені на основі європейських класифікацій. Класифікація видів економічної діяльності (КВЕД) ґрунтується на методології Статистичної класифікації видів діяльності Європейського Співтовариства NACE. Фінансова діяльність у КВЕД (ДК 009:2005) представлена в секції J, яка включає три розділи (65-67): розділ 65 «Грошове та фінансове посередництво», розділ 66 «Страховання», розділ 67 «Допоміжні послуги у сфері фінансового посередництва та страхування». У зв'язку з розробленням нових редакцій міжнародної ISIC (Rev. 4) та європейської NACE (Rev. 2) класифікацій видів економічної діяльності виникла необхідність розробки нової КВЕД. Так, розроблена нова КВЕД (ДК 009:2010), де фінансова діяльність представлена як «Фінансова та страхова діяльність» і відображається в секції К. Застосування КВЕД у ЄДРПОУ дає можливість здійснювати статистичні спостереження за кількістю суб'єктів, які здійснюють господарську діяльність на території України. По-друге, запропонована Номенклатура фінансових послуг дозволить здійснити групування закріплених у чинному законодавстві всіх видів фінансових послуг, які надаються в Україні. Гармонізація Номенклатури за змістом групувань та кодами з чинними в Україні Класифікацією видів економічної діяльності (ДК 009-2010) та класифікацією продукції дозволяє відносити запропоновану Номенклатуру до національної системи статистичних класифікацій і використовувати її у статистичних цілях.

### Література

1. Про концепцію побудови національної статистики України та Державну програму переходу на міжнародну систему обліку та статистики [Постанова Кабінету Міністрів України від 04 травня 1993 року №326] // Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/326-93-п>
2. Парфенцева Н.О. Міжнародні статистичні класифікації в Україні: розвиток і впровадження: монографія / Н.О. Парфенцева. – К.: ВПД «Формат», 2009. – 600 с.
3. Жуковська Ю.Г. Сучасні міжнародні та національні центральні статистичні класифікації в процесі їх розвитку / Ю.Г. Жуковська // Статистика України. – 2007. – № 1. – С. 63–69.
4. Державний класифікатор України. Класифікація видів економічної діяльності. ДК 009-96. – К.: Держстандарт України, 1996. – 249 с.
5. Класифікація видів економічної діяльності (КВЕД ДК 009-2010). Офіційний сайт Державної служби статистик України. URL [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>